

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง อิทธิพลของสื่อกับการให้ความรู้การส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์อนามัยแม่และเด็ก เขต ๔ จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาเฉพาะสตรีในอำเภอเมือง ที่มารับบริการที่ศูนย์ฯ และมีบุตรอย่างน้อย ๑ คน ในเวลาที่สำรวจ โดยวิธีการสุ่มจากรายชื่อ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - กรกฎาคม ๒๕๒๔ จำนวน ๒๕๐ คน ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้มาโดยวิธีการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามโดยผ่านการ Pre - Test และนำมาแก้ไขให้ดีขึ้น ผลการวิจัยแบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน

๑. ลักษณะทั่วไปทางด้านประชากรของกลุ่มตัวอย่าง
๒. ลักษณะทั่วไปของสื่อต่าง ๆ ที่สตรีกลุ่มตัวอย่างต้องการ
๓. ผลการทดสอบสมมติฐาน

๑. ลักษณะทั่วไปทางด้านประชากรของสตรีกลุ่มเป้าหมาย

ก. อายุของสตรีปรากฏว่า อายุของสตรีในระหว่าง ๑๔ - ๒๔ ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๐ รองลงมาคืออายุระหว่าง ๒๕ - ๓๔ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๒ และผู้มีอายุตั้งแต่ ๓๕ ปี ขึ้นไปมีน้อยที่สุดเพียงร้อยละ ๖.๘

ข. ระดับการศึกษาปรากฏว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาระหว่าง ป.๑ - ป.๗ มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐ และสตรีที่มีระดับการศึกษาสูง (มัธยมศึกษาถึงสายอาชีพ) มีจำนวนน้อย คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐

ค. อาชีพของสตรีปรากฏว่า สตรีที่ประกอบอาชีพในบ้าน (หมายถึง ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือประกอบอาชีพค้าขายในบ้าน) มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ และมีอาชีพนอกบ้านคิดเป็นร้อยละ ๕.๒ (ส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างในบริษัท) สำหรับอาชีพครองส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่

ง. ระดับฐานะทางเศรษฐกิจปรากฏว่า สตรีส่วนใหญ่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีรายได้ไม่เกิน ๑,๕๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๔ รองลงมาเป็นสตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางระหว่าง ๑,๕๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘ สำหรับสตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ตั้งแต่ ๖,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีเพียงร้อยละ ๐.๘

จ. ภูมิลำเนา ปรากฏว่าสตรีในกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๘ และอยู่ในเขตเทศบาลคิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒

ฉ. จำนวนบุตร ปรากฏว่า สตรีที่มีบุตรน้อย (จำนวน ๑ - ๒ คน) มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๔ และสตรีที่มีบุตรมาก (จำนวน ๒ คนขึ้นไป) มีจำนวนรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖

๒. ลักษณะสื่อต่าง ๆ ที่สตรีกลุ่มเป้าหมายต้องการ

๑. สื่อบุคคล

มารดาที่มารับบริการที่ศูนย์อนามัยฯ ส่วนใหญ่เห็นว่า ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับดี เช่น ในเรื่องความรู้ เมื่อถามเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ก็สามารถตอบได้มีไหวพริบคือ สามารถแก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของชาวบ้านได้ทันที มีความสุภาพ คือเป็นกันเอง มีความสามารถคือ แนะนำให้ไปปฏิบัติแล้วได้ผล มีประสบการณ์คือ อธิบายเรื่องต่าง ๆ ให้ได้ มีความร่าเริงคือ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความยุติธรรมคือ ให้ความช่วยเหลือเท่า ๆ กัน ไม่ลำเอียงคนใดคนหนึ่ง และให้การช่วยเหลือด้านบริการ ส่วนที่เหลืออยู่ในระดับพอใจ สำหรับการช่วยเหลือด้านบริการ เห็นควรแก้ไขอยู่บ้าง

สื่อวิทยุ

กลุ่มสตรีเป้าหมายเปิดรับฟังวิทยุของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่นมากที่สุด ช่วงเวลาที่รับฟังมากที่สุดคือ ช่วงเวลา ๑๑.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. รายการวิทยุที่รับฟังบ่อยที่สุด คือ รายการแม่ ๆ ลูก ๆ และวางแผนครอบครัว สำหรับประเภทรายการที่รับฟัง ส่วนใหญ่ชอบบทความสลับเพลงลูกทุ่งและหมอลำ ส่วนช่วงเวลาครึ่งชั่วโมง

สำหรับแต่ละรายการกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เห็นว่าเพียงพอแล้ว บางคนที่ยังไม่
เพียงพอ โดยบอกว่า บางที่ยังไม่เข้าใจจบบรายการเสียก่อน อยากจะให้เพิ่มเวลา
ให้มากกว่านี้ สำหรับทางด้านภาษา ด้านเนื้อหา ผู้ประกาศและเวลาที่ออกรายการส่วน
ใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับดี นอกนั้นอยู่ในระดับพอใช้ และมีอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ที่เห็น
ว่าควรแก้ไขในเรื่องเวลาที่ออกรายการ อย่างไรก็ตามสตรีในกลุ่มเป้าหมายมีความเห็น
ว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากทางวิทยุในเรื่องนี้ก็มีมาก เช่น เห็นว่า ให้ประโยชน์ในด้านการ
ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง หรือการเสี่ยงลูกที่ถูกริช ทำให้มีความรู้ในการเสี่ยงลูกและคุมกำเนิด
ทำให้รู้คุณค่าด้านนมมารดา และการเลี้ยงบุตร ทำให้รู้ประโยชน์การเสี่ยงลูกด้วยนมมารดา
และการวางแผนครอบครัว รู้ถึงการรักษาสุขภาพเพื่อสุขภาพของแม่และลูก รวมถึงการ
วางแผนครอบครัว

สื่อทางเสียงตามสาย

สตรีในกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องการรับฟังรายการทางเสียงตามสาย
ช่วงเวลา ๐๖.๐๐ - ๐๘.๐๐ น. ประเภทรายการที่ต้องการรับฟังส่วนใหญ่ต้องการรายการ
ประเภทให้รายการความรู้สลับรายการบันเทิง โดยให้มีรายการความรู้มากกว่ารายการ
บันเทิงและส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อทางเสียงตามสายจัดเวลาและรายการดีแล้ว

สื่อทางป้ายประกาศ

กลุ่มสตรีเป้าหมายส่วนใหญ่เห็นว่า ป้ายประกาศเรื่องการเสี่ยงลูกด้วยนม
แม่ที่ติดอยู่ศูนย์อนามัยฯ อยู่ในระดับดี คือ ขนาดภาพอยู่ในเกณฑ์ดี และเห็นว่าควรแก้ไข
บ้างเล็กน้อย โดยบอกว่า บางขนาดภาพเล็กเกินไป ด้านสีของภาพอยู่ในเกณฑ์ดี ขนาด
ตัวหนังสืออยู่ในเกณฑ์ดีภาษาที่ใช้ได้ภาพคือ สามารถใช้ภาษาเข้าใจง่ายสอดคล้องกับภาพ

สำหรับข้อเสนอแนะของกลุ่มสตรีเป้าหมายเกี่ยวกับสื่อชนิดอื่น ๆ นอกเหนือจากการรณรงค์ใช้สื่อทั้ง ๔ วิธีของศูนย์ฯ แล้ว ยังเห็นว่า ควรจะมีสื่ออย่างอื่นที่จะสามารถให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ โดยเห็นว่า ควรจะมีการเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์และควรมีการแจกหนังสือ เอกสารต่าง ๆ ในเรื่องนี้ ซึ่งเป็นความคิดที่น่าสนใจ สำหรับกระทรวงสาธารณสุขที่จะใช้ปรับปรุงขยายในเขตอื่นต่อไปได้

๓. การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน

๓.๑ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ก. ทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

จากน้ำหนักเฉลี่ยคะแนนทัศนคติต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเป็นรายข้อในตาราง ที่ ๒๘ แสดงให้เห็นว่ามารดาที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยมีทัศนคติต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาไปในทางที่ดี ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเป็นเรื่องของธรรมชาติ ซึ่งมารดายอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด และเหมาะสมที่สุดสำหรับบุตรของตน จึงมีผลให้มารดามีทัศนคติต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาไปในทางที่ดีด้วย หรือเนื่องจากรดาที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มของมารดาที่มาคลอดที่ศูนย์อนามัยฯ หรือพาบุตรมารับบริการที่ศูนย์อนามัยฯ แสดงว่า เป็นกลุ่มของมารดาที่มีโอกาสได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตร จากแพทย์ พยาบาล ตลอดจนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของศูนย์อนามัยฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการแนะนำให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ตามนโยบายของแผนโภชนาการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะ ๕

ข. ทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเมื่อพิจารณาตามตัวแปร อายุ อาชีพ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ภูมิลำเนาและจำนวนบุตร

ทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพบว่า คะแนนทัศนคติต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาไปในทางดี และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกตัวแปร

ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เซ้าทเวอร์ทและคณะ (Southworth et. al.) ที่พบว่าทัศนคติของบุคคลที่มีลักษณะต่างกันไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องทัศนคติการเสี่ยงลูกด้วยนมแม่ แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของไฮเซล (Siedel) และภารตี เต็มเจริญ ที่พบว่าทัศนคติและความคิดเห็นของบุคคลที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีความแตกต่างกัน

จากผลการวิจัยไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้อื่นที่พบว่า ทัศนคติของบุคคลจะแตกต่างกันตามตัวแปร อายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (ระหว่างเขตเมืองและชนบท) สำหรับตัวแปรจำนวนบุตรที่ไม่พบความแตกต่างของคะแนนทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญนั้น แสดงว่าประสบการณ์ ของมารดาจากการมีบุตรคนก่อนหรือมารดาที่มีบุตรท้องแรก มักจะสนใจ เรื่องการเลี้ยงดูบุตรมากเป็นพิเศษ จึงไม่มีผลต่อทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

๓.๒ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สื่อบุคคล วิทยุกระจายเสียง เสียงตามสาย และป้ายประกาศมีบทบาทต่อการให้ความรู้ ความเข้าใจแตกต่างกัน สื่อบุคคลมีบทบาทมากที่สุด วิทยุกระจายเสียง เสียงตามสายและป้ายประกาศมีบทบาทรองลงมาตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า สื่อบุคคลมีบทบาทมากที่สุด (โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ญาติ และเพื่อนบ้าน) วิทยุมีบทบาทรองลงมา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ รองลงมาเป็นป้ายประกาศ และ เสียงตามสาย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่าเสียงตามสายมีบทบาทมากกว่าป้ายประกาศ ทั้งนี้พออธิบายได้ว่า สตรีบางคนมารับบริการที่ศูนย์ วันเสาร์และอาทิตย์ ซึ่งจะไม่ได้รับฟังเสียงตามสาย นอกจากนี้ยังพบว่า ป้ายประกาศมีบทบาทมากที่สุดในลำดับความสำคัญที่สี่ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัยหลายท่าน เช่น ไชมอน (Simon) ปาล์มมอร์ (Palmore) ซีตแมน (Seidman) ฯลฯ ที่พบว่า สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีบทบาทมากที่สุด โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ญาติ และเพื่อนบ้าน ฯลฯ ที่สามารถให้ความรู้ความเข้าใจได้ แต่ขัดแย้งกับการวิจัยของ บำรุง สุขพรรณ ที่พบว่า ป้ายประกาศมีบทบาทมากที่สุด เช่นเดียวกัน การที่จะทำให้ความรู้ ความเข้าใจได้ผลอย่างจริงจังจำเป็นต้องได้รับข่าวสาร

ความรู้ก่อน ซึ่งก็พบว่า วิทญูเป็นคนที่สำคัญที่สามารถให้ความรู้ความเข้าใจได้มากกว่า สื่อมวลชนประเภทอื่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโรเจอร์ส และ ซเวนนิ่ง (Rogers & Svening) ที่พบว่าในประเทศด้อยพัฒนา ผู้รับสารจากสื่อมวลชนโดยเฉพาะ วิทญู ภาพยนตร์ จะรับสารได้มากกว่าสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ สำหรับความเชื่อและการนำไปปฏิบัติหลังจากที่ได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ แล้ว พบว่า ส่วนใหญ่จะมีความเชื่อ และนำไปปฏิบัติ เมื่อพิจารณาจากอายุ อาชีพ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ภูมิลำเนา และจำนวนบุตร

๓.๓ จากผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สื่อบุคคล วิทญูกระจายเสียง เสียงตามสาย และป้ายประกาศ มีความสำคัญไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาจากระดับอายุ อาชีพ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ภูมิลำเนา และจำนวนบุตร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓.๔ จากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. สตรีที่มีการศึกษาสูงจะเข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาต่ำ
๒. สตรีที่มีการศึกษาสูงจะเข้าถึงสื่อบุคคลพอ ๆ กับที่มีการศึกษาต่ำ
๓. สตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะเข้าถึงสื่อมวลชนพอ ๆ กับสตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ
๔. สตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะเข้าถึงสื่อบุคคลพอ ๆ กับสตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

จากการวิจัยพบว่ามีความขัดแย้งกับการศึกษาของโรเจอร์ส (Rogers) ที่ว่า ผู้ที่มีการศึกษา และฐานะเศรษฐกิจสูงกว่าจะเข้าถึงสื่อมวลชน ได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ยกเว้นข้อที่ว่าผู้มีการศึกษาสูงจะเข้าถึงสื่อมวลชนได้มากกว่า ผู้ที่มีการศึกษาต่ำ

ทั้งนี้ พออธิบายได้ว่า กลุ่มสตรีตัวอย่างที่มีการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อน ญาติ ในเรื่องนี้หากพอ ๆ กัน เนื่องจากอยู่ใน บริเวณใกล้เคียงกันมีการติดต่อกันเป็นประจำ สำหรับสตรีที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำก็สามารถ เข้าถึงสื่อมวลชนได้มากพอ ๆ กับผู้มีฐานะสูง ทั้งนี้ สอดคล้องกับการวิจัยเกี่ยวกับการ วางแผนครอบครัวของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ว่า วิทญู เป็นสื่อที่ให้ ข่าวสารและความบันเทิงแก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเหตุผลที่ว่า วิทญู เข้าถึงกลุ่มบุคคลได้ทุกกลุ่มไม่ว่าจะมีความแตกต่างในทาง เศรษฐกิจและสังคม

อภิปรายผล

๑. จากการวิจัยพบว่า คะแนนทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนม มารดาโดยเฉลี่ยเป็นไปทางที่ดี ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ฐานะ ทางเศรษฐกิจ อาชีพ จำนวนบุตร ทั้งนี้ พบว่า กลุ่มมารดาที่ศึกษาส่วนใหญ่มีฐานะทาง เศรษฐกิจต่ำ และมีอาชีพ ในบ้าน ฉะนั้น ส่วนใหญ่จึงเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองเพื่อเป็น การประหยัดรายจ่าย และใช้เวลาว่างในการให้นมบุตรได้ นอกจากนี้กลุ่มมารดา ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีจำนวนบุตรน้อย (คือ จำนวน ๑-๒ คน) ฉะนั้น เวลาในการเลี้ยงดู และให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่บุตรจึงมีมาก ประกอบกับได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ พยาบาล ถึงวิธีและประโยชน์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงทำให้มารดามีทัศนคติที่ดีต่อ เรื่องนี้

นอกจากสอนให้มารดามีความรู้และทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา แล้ว ได้มีการสอนให้มารดามีการเตรียมตัวที่ดีตั้งแต่ในระยะก่อนคลอดและหลังคลอด เพื่อให้การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาประสบความสำเร็จ และในกรณีที่มารดาต้องออกไป ทำงานนอกบ้าน ก็ควรมีการแนะนำวิธีสะดวกและเหมาะสมในการที่จะให้มารดาสามารถ เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาต่อไปอย่างน้อย ๓ - ๖ เดือน คือให้นมมารดาในระหว่างเวลา ที่อยู่บ้าน และใช้นมผสมแทนในขณะที่ต้องออกไปทำงาน หรือตามหน่วยงานใหญ่ ๆ อาจจะ จัดตั้งสถานดูแลเด็ก เล็กขึ้น ในสำนักงานเพื่อให้มารดาหาเวลาว่างลงมาให้ นมมารดา แก่บุตรได้

๒. จากการวิจัยทางด้านบทบาทของสื่อที่สามารถให้ความรู้ ความเข้าใจ ได้ดีที่สุด พบว่า สื่อบุคคล โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ญาติ เพื่อนบ้าน มีบทบาท อย่างมากที่จะให้ความรู้ในเรื่องนี้ เนื่องจากลักษณะที่น่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่วน ใหญ่เห็นว่ามีลักษณะน่าเชื่อถือในระดับเกณฑ์ที่ดี จึงมีผลให้เกิดความเชื่อและนำไปปฏิบัติ กันมาก อีกประการหนึ่งการที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยายามผดุงครรภ์ ได้มีโอกาสเข้าไป ใกล้ชิด และเยี่ยมบุคคลเหล่านี้เป็นประจำ ทำให้การเข้าถึงชาวบ้านมีมาก ด้วยเหตุ นี้ ทำให้บทบาทของ อสมและผสส. ในหมู่บ้านลดน้อยลงก็เป็นได้ นอกจากสื่อบุคคลแล้ว วิทยุ ก็มีบทบาทมากรองลงมาเป็นอันดับสอง ทั้งนี้ พออธิบายได้ว่า ปัจจุบันในสังคมชนบท โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง เป็นที่เสิไฟฟ้าเข้าถึงและมีความเจริญกว่าในชนบทที่ไกล ออกไป ดังนั้น สิ่งอำนวยความสะดวกจึงมีมากขึ้น วิทยุ จึงเป็นสิ่งบันเทิงอย่างหนึ่งที่ทุก บ้านมีก็ว่าได้ โดยเฉพาะในจังหวัดขอนแก่นพบว่า วิทยุเป็นตัวการที่สำคัญที่สุดในการ เข้าถึงชาวบ้าน สำหรับสื่อทางเสียงตามสาย ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ค่อยมีบทบาทมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบางคนมาที่ศูนย์ฯ ในวันเสาร์ - อาทิตย์ จึงไม่ได้ยินทางเสียงตามสาย หรืออาจเป็นเพราะไม่ได้ตั้งใจฟัง เนื่องจากเป็นด้านความรู้อย่างเดียว ซึ่งโดยปกติแล้ว คนที่มีระดับการศึกษาต่ำ (จากการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับจบชั้นประถมศึกษา ๕ เป็นส่วนมาก) มักจะชอบรายการบันเทิงเสียมากกว่า จึงอาจทำให้เบื่อและไม่ได้ฟัง และเมื่อไม่เข้าใจ ก็ไม่สามารถกลับมาฟังอีกครั้งได้ ซึ่งเมื่อเทียบกับป้ายประกาศ กลับเป็นที่สนใจมากกว่า เพราะสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ สามารถดูและใช้เวลาทำความเข้าใจในเรื่องนั้นได้ ประกอบกับเป็นภาพสีสรร จึงทำให้สนใจดูมากกว่าที่จะฟัง ในการวิจัยครั้งนี้จึงพบว่า ป้ายประกาศมีบทบาทมากกว่าสื่อทางเสียงตามสาย

๓. ผลจากการวิจัย การรับข่าวสารการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยพิจารณาจาก ตัวแปรต่าง ๆ ทางด้านอายุ อาชีพ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ภูมิลำเนาและจำนวน บุตร พบว่า การรับข่าวสารจากสื่อ ในระดับกลุ่มต่าง ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น

เมื่อจะนำสื่อใดสื่อหนึ่งมาใช้กับลักษณะประชากรที่คล้ายคลึงกัน ก็จะไม่มีความต่างกันมาก ฉะนั้น เมื่อรัฐจะนำสื่อมาใช้ก็สามารถพิจารณาเฉพาะสื่อที่ไม่ต้องมีการลงทุนมาก เป็นการประหยัดงบประมาณที่จะนำเอาไปใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นได้ เพราะสื่อทั้ง ๔ ไม่มีความแตกต่างกันมาก เมื่อนำมาใช้กับลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่คล้าย ๆ กันนี้

๔. จากการวิจัยพฤติกรรมการรับสารหรือการเข้าถึงสื่อโดยดูจากการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า การเข้าถึงสื่อบุคคลและสื่อมวลชนของมารดาที่มีการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจสูงกับมารดาที่มีการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจต่ำอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน (ยกเว้นการศึกษาที่พบว่า สตรีที่มีการศึกษาสูงจะเข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่า สตรีที่มีการศึกษาต่ำ) ทั้งนี้พออธิบายได้ว่า สื่อบุคคล สามารถเข้าถึงบุคคลทุกระดับการศึกษา และทุกระดับทางฐานะเศรษฐกิจ ทำนองเดียวกัน สตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ก็สามารถเข้าถึงสื่อมวลชนได้พอ ๆ กับสตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ว่า สื่อมวลชนเป็นสื่อที่ให้ข่าวสารแก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเข้าถึงบุคคลได้ทุกกลุ่มไม่ว่าจะมีความแตกต่างในทางเศรษฐกิจและสังคม

อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อแต่ละชนิดไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคลหรือสื่อมวลชน ก็ควรจะต้องพิจารณาและศึกษาก่อนในแต่ละเขตหรือแม้แต่ในลักษณะเขตใกล้เคียงกับความต้องการหรือพฤติกรรมการรับสื่อก็อาจมีความแตกต่างกันได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะในการวางแผนสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑) จากการศึกษาเกี่ยวกับสื่อบุคคล พบว่า สตรีที่มารับบริการส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารและมีความรู้ความเข้าใจจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมากที่สุด โดยที่ขณะเดียวกัน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) ไม่มีบทบาทอะไรเลย ทั้ง ๆ ที่ อสม. และ ผสส. เป็นแกนกลางในการดำเนินงานสาธารณสุขของหมู่บ้านโดยเฉพาะ ผสส. เป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารของชาวบ้าน ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่า อสม. และ ผสส. ยังเข้าไม่ถึงชาวบ้าน และชาวบ้านยังมีความเชื่อถือเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่า ฉะนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้การฝึกอบรมและแนะนำแนวทางให้ความรู้ทางด้านอนามัยและการเข้าถึงชาวบ้านแก่ อสม. และ ผสส. อย่างจริงจัง เพื่อจะได้กระจายความรู้ที่ได้รับการฝึกอบรมแนะนำมาไปสู่ชาวบ้านให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และถ้าจะได้ผลดียิ่งขึ้นควรให้มีการกระจายข่าวสารและความรู้ทางด้านอนามัยของแม่และทารกให้ไปถึงทุกครัวเรือน โดยนำ อสม. และ ผสส. ที่ได้ฝึกอบรมมาไปแนะนำได้ อันเป็นการช่วยประหยัดกำลังเจ้าหน้าที่ และค่าใช้จ่ายของรัฐโดยทางอ้อมได้ประการหนึ่ง

อนึ่ง ควรจัดหรือขยาย อสม. และ ผสส. ในเขตอื่นที่ยังไม่มีเนื่องจาก อสม. และ ผสส. เป็นคนในหมู่บ้านและมีโอกาสพบปะกับชาวบ้านมากกว่า ซึ่งจะเป็นผู้ช่วยให้แก่ทางสาธารณสุขได้อย่างดี

๒) ในการส่งเสริมโภชนาการ เมื่อมารดาได้รู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว ขั้นตอนต่อไปควรจะทำให้ความรู้แก่มารดาที่จะให้อาหารแก่ทารกในครั้งต่อไปด้วย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับคุณค่าทางอาหารทำให้ทารกต้องเสียชีวิตเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งถือว่าการสาธารณสุขยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ขณะเดียวกันก็ควรให้ความรู้ในการรักษาสุขภาพอนามัยของมารดาคด้วย

๓) สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล ผดุงครรภ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด ดังนั้นผู้บริหารงานทางด้านสาธารณสุข ควรจะได้มีการส่งเสริมอบรมให้มีความรู้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ถ่ายทอดให้ชาวบ้านได้ถูกต้อง ขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นผู้ผลิตสื่อต่าง ๆ ก็ควรจะได้มีการส่งเสริมให้ศึกษาทางด้านสื่อสารมวลชนอย่างจริงจัง เพื่อจะได้นำสื่อมาใช้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของรัฐ

๔) ในการเผยแพร่โครงการเรื่อง อื่น ๆ ในเขตเดียวกับที่ศึกษานี้ ควรจะใช้สื่อทางด้านบุคคลให้มาก โดยควบคู่กับการใช้สื่อทางวิทยุ ซึ่งพบว่ามีบทบาทมากที่สุด แต่เสียงตามสายป้ายประกาศ ยังไม่เป็นที่สนใจเท่าที่ควร สำหรับป้ายประกาศ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรติดในบริเวณที่คนเดินผ่านไปมาสามารถเห็นได้ง่าย

๕) ควรมีการผลิตเอกสาร สิ่งพิมพ์ เรื่องที่จำเป็นทางด้านสุขภาพ อนามัย แจกให้ผู้มารับบริการที่ศูนย์ ฯ ได้ทราบ เพราะจากการวิจัยพบว่าทุกคนมีการศึกษาสามารถอ่านออกเขียนได้ มีอ่านไม่ได้เพียง ๑ คนเท่านั้น เอกสารเหล่านี้ยังสามารถเอากลับไปอ่านที่บ้านได้อ่านแล้วทำ สามารถช่วยเหลือตัวเอง เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อย ๆ หรือมีปัญหาการเลี้ยงทารก เช่น แม่จะต้องปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้มีนมเพียงพอที่จะเลี้ยงทารกได้โดยไม่ต้องเสียเวลามาที่ศูนย์ฯ โดยเฉพาะผู้ที่มีบ้านอยู่ไกลจากศูนย์อนามัย นอกจากนี้ควรมีการเผยแพร่สื่อมวลชน อื่น ๆ เพื่อให้มีการกระจายความรู้มากขึ้น เช่น ทางโทรทัศน์ หรือ หนังสือพิมพ์ ในเขตอื่น ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับลักษณะประชากรในอำเภอเมือง

๖) ควรมีการประสานงาน เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนงาน และสอดคล้องกับนโยบายและการปฏิบัติงานทางด้านสาธารณสุข เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างจริงจัง

ข.) ข้อเสนอแนะในการศึกษาริวิจัยเพิ่มเติม

๑) สำหรับการวิจัยศึกษาในครั้งต่อไป ควรจะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพของสื่อชนิดอื่น ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขจะได้นำสื่อใหม่ ๆ อย่างอื่น เข้าไป ใช้ เช่น เทปโทรทัศน์ (Video-tape) รถครัวเคลื่อนที่ (Mobile-Kitchen car) การจัดนิทรรศการ ฯลฯ เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับสื่อทั้ง ๔ อย่างว่า สื่อชนิดใด ให้ประสิทธิภาพดีที่สุดในกรณีต่าง ๆ คือ ให้ความรู้ เปลี่ยนทัศนคติใหม่ และการนำไป ปฏิบัติ

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะวิจัยให้ละเอียดถึงเนื้อหาสาระของสื่อ ชนิดต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ และทำให้ชาวบ้านยอมรับและปฏิบัติตามสื่อ นั้น ๆ เพื่อเป็น ประโยชน์ในการพิจารณาวางแผนการสร้างเนื้อหาของสื่อ เพื่องานพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น

๓) สำหรับผู้ที่วิจัยในเรื่องคล้ายกันนี้ควรจะได้ศึกษาตัวแปรที่นอกเหนือ จากนี้ เช่น ศาสนา อาชีพสามี อำนาจในการตัดสินใจ แรงคลใจ ความคาดหวัง ของตนเองและจากผู้อื่น เป็นต้น เพื่อดูว่าตัวแปรที่นอกเหนือจากนี้จะมีผลต่อทัศนคติ ของมารดาในเรื่องการส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่

๔) ควรมีการศึกษาในเขตอำเภออื่น ๆ นอกจากอำเภอเมืองเพื่อดูว่าการ รับสื่อชนิดต่าง ๆ ของมารดาที่มีต่อความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความแตกต่างกันหรือไม่ เมื่อพิจารณาจากตัวแปรต่าง ๆ